ՓՈՒՆՋ

Թիւ 1282 — ՇԱԲԱԹ — 1878 ՅՈՒՆԻՍ 3

ԱԶԳԱՅԻՆ

Դժբաղդաբար տակաւին գաւառներէն չդադրեցան մեր ազգայնոց գանգատանաց ձայները, և ազգային ուրիշ լրագրաց հետ մեք ևս յաճախ կհարկադրիմք գաւառներէն առուած տխուր լուրեր հրատարակել ։ Աւասիկ այս կարգէն է Մարզուանէն մայիս 11թուով գրուած հետագայ նամակն ալ, որ անհաճոյ եղելութիւններ կդուժէ՝ յանձնարարելով մեզ որ Բ. Դրան և Պատրիարքարանի ուշադրութիւնը խնդրեմք։

«Բաւական ժամանակէ ի վեր է՝ որ գաւառիս շրջակայքը ամեն տեսակ ոճրագործութիւնք՝ ստէպ ստէպ ի գործ կդրուին, այնպէս որ՝ այգեգործք, պարտիզպանք և ագարակատերք չեն վըստահիր քաղաքէն դուրս ելնել և աշխատելու երթալ. անտանելի եղած են մեր ազգայնոց վիշտերն ու հարուածները։ Ներկայ տարւոյս սկիզբները Թադիկեան Թադէոս քաջ երիտասարդն (որոյ անցք Փունջիդ 1253դ թերթով հրատարակուած է) հարս մը եկեղեցի տարուած ժամանակ, քանի մը ոճրագործք հարսը առևանգելու միջոցին, նոյա հետամուտ լինելով՝ մարտնչած ատեն դաշոյնի հարուած կրելով վիրաւորեցաւ, և հազիւ տասնևհինգ օր կիսամեռ ապրեցաւ, այնուհետև կնքեց իւր կեանքն ի սուգ և ի թշուառութիւն իւր խեղճ և կարօտ ընտանեաց։

Այս եղելութենէն ամիս ու կէս չանցած, Սողոմոնեան Մկրտիչ գիւղը գացած ժամանակ վիրաւորեցին՝ քաղաքէս տասն վայրկեան հեռու Գիւմպէթ ըսուած տեղը. հազիւ մէկ շաբաթ ապրեցաւ ողորմելին և կնքեց մահկանացուն։ Դեռ անցեալ օր, ապրիլ 8ին Ճախեան Պ. Գրիգոր քաջ երիտասարդն՝ վիրաւորուեցաւ չարագործէ մը, վտանգաւոր տարճանակի գնդակաւ. այս եղեռնագործութիւնը քաղաքիս մէջ բողոքականաց ժողովարանին առջև տեղի ունեցաւ՝ բազմաթիւ մարդոց ներկայութեան. ոստիկանութիւնը բռնեց զայն, որոյ քովէն վտանգաւոր տարճանակը գտնուեցաւ, և վէրքէն հանուած գնդակն նորա ծակին հետ բաղդատուելով հաստատուեցաւ՝ նոյն ոճրագործին ձեռքէն զարնուած լինելն. այսպիսի բազմաթիւ ականատեսներու վկայութեանց, և անկասկածելի ապացուցի հակառակ, տակաւին ըստ օրինի պատժուած չէ եղեռնագործը, որով կը քաջալերուի ոճրագործութիւն։ Յետ այսորիկ՝ Սուճեան Կարապետն, որ Զատկի տօնին երրորդ օրը կորսուեցաւ, չորեքշաբթի օրն բազմաթիւ մարդիկ դաշտը ելան զայն փնտռելու. բայց մինչև երեկոյ ի դերև աշխատեցան, և ահա հինգշաբթի առաւօտ քաղաքիս շրջականներէն գիւղին գտնուեցաւ, զոր խեղդելով մահացուցեր էին. (ինչպէս Բաղդիկեան քաջահմուտ բժիշկն ալ վկայեց) ամեն մարդ կվկայէ այս անձին համեստութեան և ազգօգուտ անձ մի լինելուն, որոյ դառնաղիշտ մահուան համար, Մարզուանու հայ ու բողոքական բոլոր ժողովուրդը աղի արտասուքով ողբաց և ողաց, երբ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ բակը խեղդամահ դիակը դրուած էր։

«Զմռնամք յիշելու թէ՝ ապրիլ 19ին գիշերը ժամը 4ին քաղաքիս Բերդի Դուռ ըսուած հրապարակին, իմ բնակած տանս դիմաց Շահամիրեան Ստեփանին տանը պատուհանէն ներս, քանի մը ոճրագործ հրացան պարպեցին, որով յղի կինն և որդին զահի հարեալ ուժաթափ անկան, բարեբաղդաբար անվնաս։ Ահա այսպէս ի կենաց և յապահովութենէ զուրկ վիճակի մէջ կգտնուին տեղւոյս թշուառ ազգայինք։ * * *

Փափազեան Սանփան էֆէնտի՝ որ անցեալ հինգշաբթի Պէրլին ուղևորեցաւ, երկուշաբթի երեկոյեան գէմ հոն հասեր, և հեռագրեր է Ս. Պատրիարք Հօր՝ որոյ գիտութեամբ գացած է մեր ծանուցեալ խնդրոյն համար։ Արդէն Տ. Խրիմեան և Տ. Նար-Պէյեան Սրբազաններն ալ հասած են։

Մանչեսթըրէն գրուած մասնաւոր նամակէ մը իմացուած է, թէ տեղւոյն պատուարժան և ազգասէր ազգայինք Ս. Զատկի տօնին 200 լիրա ժամուց տուեր են Տ. Խրիմեան Սրբազանի, բայց նա չէ ընդուներ իւր անձին համար։

Գրած էինք երկու շաբաթ յառաջ, թէ Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ նախարարութեան հարցում մը պիտի ըլլայ Հայկական խնդրոյն համար։ Տէյլի Նիւզ անգղիական լրագիրն ալ կհաստատէր մեր այս գրածը՝ ծանուցանելով թէ յունիս 4ին երեկոյին լորտ Շաֆթէսպիւրի լորտերուն խորհրդարանին մէջ պիտի հարցունէ. թէ նախարարութիւնը կրնա՞յ վստահութիւն տալ խորհրդարանին, որ տէրութեանց ժողովը Հայոց համար ալ նոյնը պիտի որոշէ, ինչ որ որոշուի Թուրքիոյ հպատակ ուրիշ քրիստոնէից համար։ Յիշեալ ազնուամիտ Լորտն, կյաւելու Տէյլի Նիւզ, այս հարցման հետ Հայոց վրայ այլևայլ ծանօթութիւններ ալ պիտի հաղորդէ։

Եւրոպական լրագրոյ մէջ յունիս 6 թուով հրատարակեալ հեռագրէ մը ուրախութեամբ կիմանամք, թէ յիշեալ ազնուամեծար Լորտը հարցումն ըրեր է նոյն օրը, և արտաքին գործոց նախարար Լորտ Սալիզպըրի պատասխաներ է, թէ «Համայն «տէրութիւնք կփափաքին, որ տէրութեանց ժողովը Հայաստանի իրաւունքն «ալ պաշտպանէ, քանի որ Այսթէֆանոսի դաշնագրին մէջ Հայք և Հայաստան ալ յիշուած են, և թէ՝ Թագուհւոյն կառավարութիւնը իւր ձեռքէն «եկածը պիտի ընէ, որպէս զի Հայոց «իրաւունքն ալ չզլացուի»։

Լորտ Գարնարվօն լորտ Սալիզպըրիի այս յայտարարութենէն գոհ ըլլալով՝ ըսեր է թէ ինքը չկարծեր որ Հայոցմէ աւելի նըկատողութեան առնելու արժանի ժողովուրդ գտնուի։ Լորտ Կրանվիլ ալ գոհունակութիւն յայտներ է այս լորտերուն յայտարարութեան համար։

Տիգրանակերտէն գրուած է մայիս 13 թուով։

«Վիեննայի Մխիթարեան նախորդ Միաբաններէն և Եւրոպիոյ երևելի հնախօսներէն Սիպիլեան Հ. Կղեմէս՝ որ հին նիւթէի հնութեանց քննութեան ու վերականգնութեան պաշտօնով Բ. Դրան կողմանէ նոյն կողմերը ուղևորած էր, ճանբան հիւանդանալով, ապրիլ 28ին Տիգրանակերտ հասած ատենը ծանրանալով, և ինքն ալ զգալով անբժշկելի ըլլալը, տեղւոյն Բարուշին կղերին մեծաւոր Բասրէ Տօնաթօն կանչեր, առ Պապն հպատակութեան գիր մը ստորագրեր, և հոգևորական բոլոր պարտքերը կատարելէն յետոյ վախճաներ է։ Յուղարկաւորութիւնը մեծաշուք հանդիսիւ կատարուեցաւ»։ — Թէրճէմանը-Էֆքեար։

Հայր Կղեմէսի այս անակնկալ վախճանն ընդհանուր ազգին համար ցաւալի է արդարև։ Անձամբ զինքը ճանչնալու պատիւն ունեցած եմք։

Ի սրտէ կսիրէր իւր ազգը, և նորա օգտին, պատւոյն ու յառաջադիմութեան համար բանիւ և գործով ջանացեր էր։ Հայաստանի այլևայլ կողմերը ուղևորած, հնութիւններ հաւաքած, տեղեկագրած, և մեծ քաջալեր հանդիսացած է մեր ազգայնոց, սրտեռանդն և դրդիչ ատենախօսութեամբք։ Դուլթիոյ մատենադարանի և կաճառի կարևոր հաստատութեանց ալ մեծապէս նպաստած է։ Կմաղթեմք, որ հռոմէական ազգայնոց բոլոր կղերն Հայր Սիպիլեանի սիրտն ու ոգին ունենան, և խտրութիւնն ի սպառ վերնալով՝ սէր և միութիւն հաստատուի ազգին մէջ, ի շինութիւն և ի յառաջադիմութիւն ընդհանուր ազգիս, որ առաւել քան զամենայն ազգս պէտք ունի սիրոյ և միութեան։

Օսմանեան երեսփոխանները Ղազանճեան մեծ. Կիրակոս էֆէնտի՝ որ առաջիկայ Երկուշաբթի օր իւր հայրենիքը երթնիկա գառնալու պատրաստուած էր, բարձր. մեծ Եպարքոսի հրամանաւ ստիպուեցաւ. ետ մնալ։ Կոյսերական կառավարութիւնը որոշեր է, որ շաբաթի 8էվրէթի անդամ Ասլի Շէֆիզ պէյի հետ Հայաստան երթայ, Փիւրատերուն վիճակն ու ընթացքը քննելու, դանոնք զբաղեցնելու և յուզմունքներ ծածկելու, և Հայոց համար պէտք եղած բարեկարգութիւնները տեղեկագրելու պաշտօնով։ Բ. Դուռը այս մասին յատուկ հրահանգ մը պատրաստած, և ապրիլեն նախաբարոյ ժողովէն անցած ու օգոստ. Սուլթանին վաւերացման ներկայացած է։ Կատարեալ է թէ ազատ ու անկախ գործելու արտօնութիւն տրուած է մեծ. քննչաց, և մէկ քանի անձինք ալ ընկեր պիտի տրուին։ Կարծեմք, շաբթաս մէջ կրնան ճանրայ ելնել։ Շէֆիզ պէյը ճանչցուցեր՝ նորա արդարասիրութիւնը կգովեն։ Ղազանճեան էֆէնտին արդէն համբաւեալ է իւր ազգասիրութեամբն ու անաչառութեամբը։ Կասպարի, թէ իրեն համար եղած հանձարը կգերազանցէ, խրդճիւ և որքի մասք աշխատելով ի շահ ազգին։

Ինչպէս կանխաւ ծանուցուած էր՝ ազգային Երեսփոխանական ժողովը երէկ բացուեցաւ, ամեն. Ս. Գատրիարք Հօր ատենախօսութեամբ։ Նորին բարձր սրբազնութիւնը գոհութիւն մատոյց Աստուծոյ, հրոյ և սրոյ բաղմաղէտ աւարց անցնելուն համար. շնորհակալ եղաւ իւր խորհրդական դեր. Տ. Խորէն Սրբազանի՝ ուղղութեամբ և փութով իրեն աջակից գտնուելուն համար. շնորհակալ եղաւ ազգային ժողովոյն, Կրօնական ու Քաղաքական ժողովոց և տեսուչ խորհրդոց ու հոգաբարձութեանց՝ այնպիսի գրժնեայ օրերու մէջ ալ անվհատ ու անձանձիր աշխատիլ ու գործելնուն համար. սիրոյ, միութեան ու եղբայրութեան խօսք ազգու յորդորներ ուղղեց առ ամենայն պաշտօնական մարմինս և առ ամենայն ազգն՝ ի բարեկարգութիւն, ի յառաջադիմութիւն և ի շինութիւն հայկական տան։

Յետոյ առ ժամեայ դիւանը նշանակուեցաւ, Երեսփոխանաց երիցագոյններէն Ղազարոսեան Քրիստոսատուր էֆէնտի՝ ատենապետ, և կրտսերներէն՝ Մելիքեան Մկրտիչ էֆ. ատենագրիր ընտրուելով։

Անմիջապէս կարդացուեցաւ եկեղեցական ու աշխարհական բաղմաթիւ երեսփոխանաց մէկ գիրը, որով կհարցանէին թէ, կարելի է որ Ս. Գատրիարք Հայրը հակիրճ տեղեկութիւն մը տայ ազգային Ժողովին՝ 1876 դեկտ. 10ին իրեն եղած այն յանձնարարութեան վրայ, որ էր ամենայն տնօրինութիւն ընել թէ՝ Բ. Դրան քով և թէ՝ ուր որ անկ ըլլայ։ Ս. Հայրը փութացաւ հետևեալ պատասխանը տալ։

«Ս. յս զգոնուն իմ պատասխանատուութիւնս շատ մեծ է. և այդ պատասխանատուութեան զգացումը զիս կը խօսեցնէ ու կը լռեցնէ միանգամայն։ Թող Ազգն ալ այս իմ միճակս հասկնայ ու ներողամիտ ըլլայ ինձի։

«Գիտեմ, Երեսփոխան էֆէնտիներ, այն զգացումը՝ որուն հոս թարգման կը կանգնիք, ընդհանուր Ազգին զգացումն է. ոչ ոք ինձի չափ գիտէ զայդ, զի ամեն օր ամեն կողմէ հրաւէր ու պաղատանք կընդունիմ, մանաւանդ մեր երեք միլիոնէն աւելի հայերէն որ հայրենի հողին վրայ ազգային գոյութիւնը պահեցին մինչև այսօր։ Եւ այդքան աղերսանաց, ակնկալութեանց ու երկիւղի ես պատասխան մը պարտաւոր եմ այսօր. այս պատասխանս է ձեզի՝ և ի ձեզ բոլոր Ազգին, Սպասել յուսով։

«Հայոց խնդիրը իր արժանաւոր կերպովը ներկայացած է թէ՝ Բ. Դրան և թէ եւրոպական տէրութեանց։ Բ. Դուռն իր պաշտպանութիւնը խոստացաւ, եւրոպական տէրութիւնք ամենքն ալ իրենց համակրութիւնը յայտնեցին ու ամենքն ալ խօսք առած եմ որ դեսպանաժողովին մէջ նկատողութեան պիտի առնուի մեր Ազգին վիճակն ալ։ Հասարակաց կարծիքն ալ այսօր Եւրոպայի մէջ ա՛չ ևս անտարբեր է մեզի համար։

Ա. յոթնեգանօսի գաշնադրութեան մէջ մանաւոր յօդուած մը կայ արդէն Հայոց վերաբերեալ. ամենքնիդ գիտէք այդ յօդուածը։ Առաջին անգամ է որ գաշնադրութեան մը մէջ Հայոց ու Հայաստանի խօսքը կըլլայ։ Տարակոյս չունիմ որ եւրոպական մեծ գաշնադրութեան մէջ որ պիտի կնքուի ի Պերլին, անյիշատակ չ'պիտի մնայ մեր Ազգը։

Այլ ի՞նչ պիտի ըլլայ այն կարգադրութիւնը որ պիտի որոշուի մեզի համար, դայս չ'գիտեմ և ոչ թերևս գիտեն տակաւին այն քաղաքագէտք որ զայդ դաշնադրութիւնը պիտի խմբագրեն։

Իմ բոլոր ջանքս այն է որ այնպիսի կարգադրութիւն մ'ըլլայ, որ Ազգին կեանքը դիպուածոյ չ'մատնուի։

«Մինչև կողմէն ա՛չ ոք կրնայ ուրանալ Հայ ազգին իրեն վիճակակից ազգաց համար ըլլալիք կարգադրութեանց մասնակցելու իրաւունքը կը փութամ յաւելցնել որ ամենէն առաջ Բ. Դուռը վիպասած է ու կրվկայէ մեր այս իրաւունքին։

«Վերջապէս, Երեսփոխան էֆէնտիներ, ձեռքս խղճիս վրայ դնելով կը յայտարարեմ Ազգիս թէ ինչ որ կարելի էր աշխատիլ խօսիլ, գրել, ամենը ըրինք. մեր պարտքն էր մոռնալ մեր անձը՝ ու ազգը միայն մտածել. մոռցանք մեր անձը ու ազգը միայն մտածեցինք. ո՛չ թէ միայն ես, զի իմ է բոլոր պատասխանատուութիւն այլ ոչ բոլոր արդիւնքը, զի առաջին օրէն սկսայ գործակցութեամբ իմ սրբազան եղբարցս, բոլոր եպիսկոպոսական դասուն որ ի Պոլիս։ Այսօր իսկ երկու եպիսկոպոսունք մեր եկեղեցւոյն ու ազգին երկուքին պարծանքները, յետ իւրաքանչիւրն եւրոպական զանազան տէրութեանց քով պաշտպանելու ազգին գործը, միացած են ի Պերլին միասեան աշխատելու համար դեսպանաժողովին քով։

«Աստուած մեր ու անոնց ջանքերը պսակէ, Սպասենք յուսով։»

Նորին Սրբազնութեան այս պատասխանին վրայ մեծապէս գոհ ըլլալով համայն երեսփոխանք, եւան կանգնեցան խորին շնորհակալութիւններ մատուցին, և իւրաքանչիւր մի առ մի գոյին համբուրեցին Ս. Հօր աջը։ Միանգամայն վերահաստատեցին 1876 դեկտ. 10ի նատին մէջ մեր ազգին իրաւանց պաշտպանութեան համար Ս. Գատրիարք Հօր տրուած արտօնութիւնը, որպէս զի իւր ջանքն անխոտան յառաջ մղէ, ամեն ուր որ հարկ լինի։

Նաև՝ յայտարարեց ժողովը թէ որովհետև ամենակատարեալ վստահութիւն ունի Ս. Գատրիարք Հօր վրայ, հետևաբար նոյն վստահութիւնը կունենայ իրմէ ընտրեալ և խառն ժողովէն ընկալեալ գեր. խորհրդական Հօր վրայ ալ։

Սապա մայր դիւանին ընտրութիւնն եղաւ։

Ստեփան փաշա Սալանեան՝ Ա. ատենագ.
Տիգրան էֆն. Եուսուֆեան՝ Բ. »
Յովհաննէս էֆն. Նուրեան՝ Գ. »
Հ. Ս. Ալաճաճեան՝ Ա. ատենադպ.
Մկրտիչ էֆն. Մելիքեան՝ Բ. »
Աստվամ էֆն. Տէրոյենց՝ Գ. »

Ատեանը դադրուեցաւ՝ 8 օրէն նիստ ընելու, դիւաններն ընտրելու, և Քաղ. ու Կրօն. ժողովոց հրաժարագրերն և ուրիշ գրերն կարդալու որոշմամբ։

Ահաւասիկ, Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ մեր ազգին վրայ եղած հարցման համար ըլլա Սալիշպըրիի ամբողջ պատասխանը։

«Կարծեմ թէ Հայ ազգ յիշուած են Ա. յոթնեգանոսի դաշնադրին մէկ յօդուածին մէջ։ Բ. Դուռը նոյն յօդուածով դաշնադրած է՝ Հայերը քիւրտերուն հարստահարութիւններէն պահպանել։ Զեմ յիշեր, որ Օսմանեան հպատակ ուրիշ քրիստոնեայք դաշնադրին մէջ մասնաւորապէս յիշատակուած ըլլան. միայն թէ՝ քրիստոնեայ բնակիչ ունեցող գաւառաց համար բարեկարգութիւն խոստացուած է։ Եւ այս՝ նկատողութեան արժանի տարբերութիւն մ'է. որովհետև՝ գաւառի մը բնակիչք եթէ ամբողջապէս կամ մեծագոյն մասամբ քրիստոնեայ ըլլան, յատուկ կանոնադրութիւն տալ հնար է. բայց եթէ ուրիշ կրօնքներէ բաղում ժողովուրդ խառն ըլլայ՝ ասանց յատուկ կանոնադրութիւն տալ հնար չըլլար, և եթէ տրուի՝ մէկ տեղ մը բնակեալ խառն ժողովրդոց համար այլեւայլ կարգադրութիւն ընել հարկ կըլլայ, եւ այս՝ անպատեհ է։ Ահաւասիկ տարակոյս չկայ թէ ի սկզբան Հայաստանի խնդրոյն՝ մեր պատահելիք մեծ դժուարութիւնն այս է։ Դիցուք, թէ Հայ ք կարենան անկախ կրօնք մը եւ զատ ազգութիւն մը կազմել։ բայց ասոնք այնչափ ցրուած ու տաճկաց հետ այնչափ խառնուած են, որ կամ տաճկաց՝ Հայոց ու քիւրտերու համար համահաւասար բարեկարգութիւն ընելու է, եւ կամ, ինչպէս ըսի, գաւառի մը այլեւայլ ժողովրդոց այլ եւայլ կանոնադրութիւններ տալու պէս անպատեհ միջոցն ի գործ դնելու։ Յայտարարելով դայս՝ կուզեմ ըսել թէ Հայոց խնդիրը Օսմանեան հպատակ ուրիշ քրիստոնէից խնդրոյն չնմանիր։ Գալով բարեկամս հարցման, սաչափ կըրնամ ըսել թէ չեմ կրնար ծանուցանել տէրութեանց ժողովին ընելիքը։ բայց տարակոյս չկայ թէ Հայաստանի խնդիրն ալ դաշնադրին յիշեալ յօդուածովն ժողովին խորհրդածութեան պիտի դայ։ Հաստատ է, որ Եւրոպոյ տէրութիւնք պիտի քննեն Հայաստանի խնդիրը՝ բուական

Համակրանօք եւ Հայաստանի վիճակը բարեկարգելու բաղձանօք։ Կապահովցունեմ իմ բարեկամս, որ Թագուհւոյն կառավարութիւնը համակրանօք ու արդարասիրութեամբ պիտի վարուի։

ԱԶԴ Գ.

18րդ տարեդարձի Ազգ. Սահմանադրութեան

Ազգային սահմանադրութեան 18րդ տարեդարձի մասնաժողովոյ վերջին յայտարարութեան համաձայն յառաջիկայ յունիս 4 կիրակէ օր կատարուելիք հանդէսին համար այն երրորդ ազգարարութեամբ մասնաժողովը որոշեց ծանուցանել մեծարգոյ հասարակութեան, թէ՝

1° Երկրորդ ազգարարութեամբ հանդիսավայրը մտնալու համար արք և տիկնայք թէ և 3 զուրուշ ողջ Թղթադրամ պիտի վճարեն հրատարակուած էր, սակայն այժմ յիշեալ մուտքն 2 զուրուշ ողջ Թղթադրամի վերածուած է։

2° Երթեւեկութեան համար Թրամվայն իր սովորական շրջանը կատարած ատեն, աւելի Թուով կառք պատրաստ պիտի ունենայ։

3° Երկաթուղւոյ առաւօտեան և երեկոյեան երթեւեկութեան ժամերն հետեւեալներն են, որ յատկապէս առնուած են երկաթուղւոյ վարչութենէն.

ԺԱՄԱՑՈՅՑ

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՈՅ ԿԱՌԱԽՄԲԻՑ

Առաւօտուն Սիրքէճիէն Եէշիլգիւղ

Ալաթուրքա ժամ	րոպէ	
11	40	Սիրք. Քում. Եէշիլգիւղ
1	54	,, ,, Եէնիգաբու Սամաթիա, Եէշիլգիւղ.
4	20	Սիրք. Քում. Եէնիգաբու Սամաթիա, Եէշիլգիւղ.

Երեկոյ Եէշիլգիւղէն Սիրքէճի

Ալաթուրքա ժամ	րոպէ	
7	54	Եէշիլգ. Սամ. Եէնիք. Քումքաբու, Սիրքէճի.
9	41	Եէշիլգ. Սամ. Եէնիք. Քումքաբու, Սիրքէճի.
11	14	Եէշիլգ. Քումք. Սիրքէճի.

78 Մայիս 31 — Գործ. Ազգ. Հիւ.
Գրաս. Հիւանդ. — ՍԱՐԳԻՍ Մ. ՀԻՍԱՐԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ելմոյթ պաշտօնաթուղթը կայսերական հրամանաւ հեռագրեր է գաւառները, որ 94 ի հաշւոյն համար յանձնուելիք տասանորդի հասոյթին փոխանակ անպատճառ ոսկի առնուի բուն դնով, և մէճիտ կամ Թղթադրամ տալ ուզողներէն՝ վճարման ժամանակն ունեցած տարբերութեամբը առնուի. և այժմէն նշանակուի այս՝ աճուրդի ատեններուն մէջ ու այնպէս աճուրդ ըլլայ, և պայմանագրոց (թահվիլ սէնէտաթը) մէջ այսպէս նշանակուի։

Պաշտօնաթուղթը խոստացած է նամակաւ հաղորդել մանրամասնութիւնը։

— Տէրութեանց ժողովին ներկայացուելու համար օսմանեան պատգամաւորաց հետ Բ. Դրնէն երկու գիր զրկուած ըլլալը կ՚ստուգուի։ Առաջինը՝ ինչպէս յառաջագոյն գրած էինք՝ Այսթէֆանոսի դաշնագրին աճապարանօք ստորագրուած ըլլալը կը ծանուցանէ։ Իսկ երկրորդը Թուրքիոյ համար նոր բարեկարգութեանց ծրագիր մ՚է, Թուրքիոյ երկրին ամբողջութեան ու անկախութեան հիմանց վրայ։ Բ. Դուռը գլխաւորաբար կ՚ծրագրէ որ, Թուրքիոյ մէջ ընդունուին Գաղղիոյ վարչական ու պատժական կանոնագրութիւնք, Պոլսոյ մէջ օսմանեան հպատակ մահմետականներէ և ոչ-մահմետականներէ և եւրոպացիներէ մեծ ժողով մը հաստատուի՝ բարեկարգութեանց գործադրութեան վերակացութեան համար, որոյ բաշխման ու հաւաքման գործքը՝ գաւառային վարչական ժողովոց յանձնուին, քրիստոնէից մեծամասնութիւն ունեցած տեղերը քրիստոնեայ կուսակալ դրուի, և Թուրքերէն լեզուէն զատ՝ իբրև պաշտօնական գործածուին նաև այն լեզուները իրենց տեղերը, որոնց բնակչաց շատը նոյն լեզուաւ կը խօսին։

— Օգոստ. Սուլթանը բարեհաճեր է մեծարանաց գիր մ՚ուղղել առ բարձ. մեծ Եպարքոս Սաֆվէթ փաշա, որ հանդիսիւ կարդացուեցաւ չորեքշաբթի յառնի նախարարաց ժողովոյ։ Ահաւասիկ հայ թարգմանութիւնը։

«Իմ մեծաշուք վէզիրս: — Ինչպէս իմ փառաւորեալ Հօրս, յարգամեծ ար Հօրեղբօրս և եղբօրս ժամանակ այլևայլ պաշտօններու մէջ պարտաւորութիւններդ հաւատարմաբար ու անկեղծութեամբ կատարելով. համար ամենուն համակրութեան ու վստահութեան արժանացած էք, նոյնպէս իմ գահակալութենէս հետէ առ ի ցոյցած հաւատարմութիւնդ, սէրդ և կատարեալ վստահութիւնդ, Ձեր վրայ ունեցած հաւատարմութիւնս ու համակրանս առաւել հաստատեց ու զօրացոյց: Ինչպէս գիտէք, միակ բաղձանքս է՝ մեր երկրին ու ազգութեան բարեբաստութիւնն ու փրկութիւնը. և այս՝ ազգութեան հոգին եղող մեր գանձային փոխին բարւոքմամբ, մեր երկրին բնական ճոխութիւնն եղող երկրագործութեան յառաջացմամբ, և ուսմանց ու գիտութեանց լուսոյն մեր երկրին ամեն կողմերը ընդհանրացմամբ կըլլայ։ Ուստի ձեր յաջողակութենէն ու արժանաւորութենէն կսպասեմ այս երեք խնդրոց կարգադրութիւնն ու արդիւնաւորութիւնը, ըստ կայսերական բաղձանացս։ Առ ի հաւատարմաբար, սիրով ու անկեղծութեամբ վարած պաշտօնանցդ համար, և ամեն ընթացքէդ ու շարժմունքէդ յանչափս գոհ ըլլալով Ձեր վրայ ունեցած կայսերական կատարեալ վստահութեանս ու համակրանաց նոր նշան մը տալու դիտմամբ, կայսերական այս մեծարանաց գիրս (իլթիֆաթնամէ) առ ձեզ կուղղեմ իբրև յատուկ յիշատակ մը։»

— Ծերակուտի անդամներէն Ալի Րիզա պէյ հինգշաբթի Պանտըրմա ուղևորեցաւ, այն կողմերը զրկուած գաղթականները զետեղելու, տեղի ունեցած անկարգութիւնները քննելու ու հեղինակները ըստ օրինի պատժելու, և անկարգութեան չկրկնուելուն համար պէտք եղած միջոցները ի գործ դնելու պաշտօնով։

— Պուլղարաց Էքզարքը Ֆիլիպէ ուղևորեցաւ, իր պաշտօնատունը հոն հաստատելու համար։

Պետրպուրկի ռուս Սինոդէն եկեղեցական մը զրկուեր է իբրև օգնական Էքզարքին, և 20 հազար լիրա՝ եկեղեցական պիտոյից համար։

— Անգղիական 15 միլիոն լիրայի ժառանգութեան մը խնդրոյն վերջացած ըլլալուն լուրը՝ որ չորեքշաբթի ուրիշ լրագրաց հետ մեք ալ հրատարակեցինք, չստուգուեցաւ։ Իմացանք որ արդարև այսպիսի ժառանգական դատ մը բացուած է, բայց դեռ կշռուանկէ, և գումարն ալ տակաւին յայտնի չէ։

— Ռուսական գեսպանատունը Զէնէրի յոյն վարժարանին դասատուներէն Արիսթօթէլես էֆէնտիի յանձնարարեր է, 20 երիտասարդ գտնել Ռուսիոյ մէջ յոյն լեզուն ուսուցանելու, և տաճկագէտ յոյն մ՚ալ Թուրքերէն լեզուին համար։

— Խարբերդի Քեաթիպի անուանեցաւ Աղրօ Սահակ էֆէնտի, փոխանակ Յովհաննէս էֆէնտիի՝ որ Շուրայի-Տեվլէթի անդամոց կարգն անցաւ։

— Նիշի նախորդ կառավարիչ Ալի Րիզա փաշա Իսկիւտարի կառավարիչ կարգեցաւ։

— Երբեմն էյուպի դայմագամ Ահմէտ պէյի յանձնուեցաւ՝ Պոլսոյ ռաքիանաց վերատեսչութիւնը։

— Նախորդ գլխաւոր նախարար Սատըք փաշա Ճէզայիր Պահրը Սէֆիտի կուսակալ անուանեցաւ, և չորեքշաբթի օգոստ. Սուլթանին ներկայանալէն յետոյ ուղևորեցաւ ի Զէյթէ, ուր ժամանակ մը պիտի մնայ օդափոխութեան և դարմանի համար։

— Բէյթի մէջ Բէլճիքայի վերջին պատերազմական նշանաւոր անցից թատերախաղը ներկայացուեր, և թատրոնը լցուած ու շատերը դուրս մնացած ըլլալով՝ երկրորդ անգամ ներկայացունել որոշուեր է։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Պէրլին. 12 յունիս։ Կայսեր վիճակը շարունակ կը բարւոքի։ Անկօղնէն ելաւ։ Տէրութեանց բոլոր ներկայացուցիչք հասան. խորհրդարանի մէջ իւրաքանչիւրն իրենց երկրին սկզբնատառին կարգաւ տեղ պիտի ունենան ըստ գաղղիական այբբենի(*)։ Ամենքն ալ ի դիմաց Պիզմարք իշխանին, արտաքին գործոց պաշտօնակալաց կողմանէ ընդունուեցան։ Ժողովը գաղտնի պիտի պահէ վիճաբանութիւնը։ Բռօվէնսիալ Գորեսբոնտէնց և Նօրտտէյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ լրագիրք՝ հերքելով ներկայացուցչաց գալուստը՝ կ՚յուսան թէ, տէրութեանց ժողովը պիտի յաջողի և խաղաղութիւնը վերահաստատուի։ Թագաժառանգ իշխանը ամեն մէկն ուրոյն ուրոյն ընդունեց։ Կայսերական հրամանաւ՝ ազգային ժողովոյ նոր ընտրութիւնք յուլիս 30ին պիտի կատարուին։

Վիէննա. 12 յունիս. (երեկոյ)։ Կէս-պաշտօնական լրագիրք՝ զօրաժողովի վերաբերեալ հրատարակութեանց չափազանցութիւնը ծանուցանելով հանդերձ կ՚գրեն թէ, հրաման եղած է սահմանագլխոց վրայ զգուշութեան միջոցներ ձեռք առնուլ, և այս մասին կանխաւ ծանօթութիւն տրուած է Հաշտէկրի յանձնաժողովոյ։

Փարիզ. 12 Յունիս։ Երեսփոխանական ժողովը ու ծերակոյտն դադար առին մինչև հոկտ. 28։

Պրիւքսէլ. 12 յունիս։ Նոր ընտրութեանց շատը ընդդիմադիր մասին նպաստաւոր ըլլալուն պատճառաւ, նախարարք հրաժարեցան։

(*) Սապէս պիտի նստին. Գերմանիա, Աւստրիա, Գաղղիա, Անգղիա, Իտալիա, Ռուսիա, Թուրքիա։ 1109ին (տճկ.) երբ Գարլովիճի հաշտութեան ժամանակ ի ժողով պիտի գումարէին Թուրքիոյ վրայ պատերազմի ելնող Գերմանիա (Աւստրիա), Ռուսիա և Վենետիկ, մէջերնին առաջնութեան խնդիր ելնելով նոյն ժամանակի մեծ եպարքոս Ամուճա-զատէ Հիւսէյին փաշա հետեւեալ միջոցն ի գործ դրեր է։ Ժողովին համար յատկապէս կանգնեալ վրանին՝ ըստ Թուոյ ներկայացուցչաց՝ դրներ բանալ տուեր է. ամենքն ալ միևնոյն ժամանակի մէջ մէկ մէկ դրնէ մտնելով դրան քովերը իրենց յատուկ Թիկնաթոռներուն վրայ նստեր, և վրանին ամեն կողմը դուռ ըլլալով՝ առաջնութեան խնդրոյ տեղի չէ մնացեր։

Ի Լ Ա Ն

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՔԷՐԻ

Նամանը եուզլուք դայիմէ եւղ ղու-րուշտ օլարագ՝

Միյաալը ու գէնկի՝ չիֆթ ակը՝ ղուրուշ իգի.

Օսմանլը կէմի չիֆթ ակը՝ ղըշ իքի.

Թէփէլիք զէնճիրլի՝ առէտ ակը. փարա եւղ դըրդ.

Գալիթագ Թիմուրլանմասը՝ առէտ ակը՝ ղուրուշ ալթմըշ.

Թիմուր Թօպա՝

Սաժ	առէտ	
18	1	պիրլինճի պօյ
17	1	իքլինճի »
16	1	ուչիւնճի »
13	1	տէօրտինճի »
11	1	պէշինճի »
10	1	ալթընճը »
2	1	եէտինճի »
7	1	քէօփրիսիզ սապըր

Նամանը սէքքէլի խաչլըք օլարագ՝

Ցասա վէր Թէրմէնին պաշը Թարանմըշ քէնարլընին ուզունաէն եէրլի խմալը՝

Հալամ՝ դըյէ ակը՝ ղուրուշ օն իքի.

Մանավրաֆօրս իփի՝ առէտ ակը՝ փարա ձիւղ օն.

Գալըն եէրլի իփի՝ դըյէ ակը ղըշ օն.

Պէյթէն իփլիկ՝ դըյէ ակը՝ ղուրուշ դըրդ պէշ.

Ինճէ վէ գալըն հումուտ իփլիկ՝ դըյէ ակը՝ ղուրուշ օն պէշ.

Ցօնիա իփի՝ դըյէ ակը՝ ղուրուշ օն պէշ

Պիր ունէ ղարֆընաա հէր նէ մըդ-տարլէրի լուզում կէօրինիւրսէ՝ պընմագ իւզրէ, պալատէ մուրագգամ օն սէքիզ գալէմ էշեա ֆիյաթը մուրագգամաքը իլէ Թալիպի էօհանէսնատէ օլուպ իշպու չէհըը հաղիրանը ըումինին իւչիւնճի ճիւմաա իրթէսի կիւնիւ գարարը գաթիսի վիրիլէճէյինտէն՝ իսթաընա Թալիպ օլանլըրին եէվմի մէզքիւրտէ տարըշուրայի ասքէրիյէ կէլմէլէրի իլան օլունուր.

Պապը — Սէրասքէրի

1 Հազիրան 1878

Հայ լեզուի, և եկեղեցական երաժըշտութեան դասատու մը պատրաստ է դասախօսել մայրաքաղաքիս և կամ գաւառական վարժարանաց միոյն մէջ։ Պէտք ունեցողը կհրաւիրուի առ տնօրէնութիւն լրագրոյս։

ՇԻԹ-Ք ՄԱՆՈՒՆՔ

Ի ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԷ

Երկարաւիրեաց Հմայեակ Ծ. Վ. Դիմաքսեան

Օժանդակութեամբ

ԽԱՂԾԻՊԷԿԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ

Ազգային պատմական, վիճակագրական և հնագիտական տեղեկութիւններ պարունակող կարեւոր հրատարակութիւն մ'է։ Կգտնուի Հայաստանեայց Տպարանն, Նէնիդափուի և Մայր եկեղեցեաց բանկալը և Պոլսոյ Հայ գրավաճառաց քով, իղին կէս արծաթ մէճիտ։

ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ ՀԱՆԴԻՍԻ

ԱՐԱՐՉԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ցեղ ի գրաւոր բան

Պօղոս Գ. Պէրպէրեան

ԳՈՐԾ ԱՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տպագրութիւն Արամեան

1878

Սոյն գունաքեայ երկասիրութիւնը՝ որ 32 երեսէ կը բաղկանայ՝ նիւթոյն աղնուութեանը՝ գրաբառ սահուն ոճոյն և ազգի ազգի գողտրիկ իմաստիցն համար՝ կաղանդի նուէր և Մրցանակաբաշխութեան համար մէկ հատիկ արժանաւոր պարգև համարուած և արդէն սպառած է։

Այս անգամ Ն. Բարձրաշնորհ Սրբազնութեան անուան պաշտպանութեամբն հովանաւորեալ, Արամեան մաքուր տպագրութեամբ և աւելի գեղեցիկ գիրքով՝ Թարգմանչէն նոյնամոլ ուղղեալ և ինչ ինչ ի կարեւորաց յաւելեալ ի լոյս ընծայուի Ասիական բարենախանձ ընկերութենէն նորահաս ուսանողաց համար, այնու քաղցր ակնկալութեամբ որ անշուշտ սոյն Բ. տիպն ալ առաջնոյն բախտին պիտի արժանանայ, հայկական գրաւոր լեզուին փոխմութեանը վրայ ճաշակ ունեցող նորատի ուսանողներէն։

ՄԱՐԻՈՆ ՏԸ ԼՈՐՄԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔԸ

ԿԱՄ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԱՐՓԱՆՔ

Թարգ. Գ. Չիլինկիրեան

Սոյն գեղեցիկ վէպին հինգերորդ սյն է վերջին հատորն ալ իզմիրէն հասած ըլլալով կը ծախուի Նէնի-ճամի Չիլինկիրլէր ճառտէսի Թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով. Գին 2 ֆրանք։

ՍՈԿՐԱՏԻ ՈԳԻՆ

ՐՕՍԻ ՏԸ ՃԻԽՍԹԻՆԵԱՆԻ

Ոգեկանութեան (սբիրիթիզմ) վրայ գրուած սոյն կարեւոր գործը որ Պ. Ց. Սվաճեանէ Թարգմանուած և Իզմիրի Արշալոյս Արարատեանի տպարանէն ի լոյս ընծայուած է, նոյնպէս կը ծախուի Նէնի-ճամի Չիլինկիրլէր-ճատտէսի, Թիւ 2, Ս. Ղ. և Նալճաճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։ Գին 25 սանթիմ։

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԱՐՄ ՊԱԳՍԻՄԱՏԻ

Կ. Պոլիս Ցինճանճըլար եօգուշու Ամերիկայ խան Թիւ 27.

Ղալաթիա Նիւքսէք գալտըրըմ Թիւ 31

Ամերիկայ պաքսիմատի արհեստին մէջ համբաւաւոր հանդիսացող Ց. Գ. Ծգնաւորեան կը պատրաստէ Եւրոպայի կերպով, այսինքն շաքարով, իւղով և կաթով շինած ամենընտիր պաքսիմատները, նախաճաշի և Թէյի հետ միասին խիստ անուշահամ ուտելիք մը և մանկանց ու հիւանդաց համար ախորժելի և սննդարար ըլլալով։ Նաև Եւրոպայէն եկածներուն վրայ նախամեծար կը սեպուին իրենց Թարմութեան և զնոյն աժանութեան մասին։

PILULES HOLLOWAY

ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

Լեարդի, ստամոքսի, և աղիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, նաև ջղային տկարութեան, ուժաթափութեան և տխրութեան համար, կը ջնջէ և անհետ կընէ ամեն տեսակ անչափաւորութեանց հետքերը։ Սրտի և երիկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մ'ունի. արիւնը մաքրելով նորա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ, և զրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ։ Իր դեղական մեծ ազդեցութեամբը սրտախառնութիւն, կուծութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լեցուած կազեր, գլխի ցաւեր կը փանէ - մարսողութիւնը կը չափաւորի, և մարմինը մաքրելով բոլոր այն աղտեղութիւններէ՝ որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կըլլան, առողջ, ուժեղ, և բնական վիճակը կդնէ։

ONGUENT HOLLOWAY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

Մորթային հիւանդութիւնք և վէրք բուժելու մասին ունեցած սքանչելական յաջողութեանցը չհաւասարիր բնաւ ուրիշ դեղ մը. հին կամ նոր Թունաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (չիբիբինչէ), սրունից և ստեանց վէրքեր կամ բոլորովին կանցնին և կամ կլաւանան. օգտակար է նաև հարբուխի, հազի, սրտի բաբախման, մանաւանդ օդայաւ (եէլ) ըսուած հիւանդութեան։ Իր կազդուրիչ և զօրաւոր ազդեցութեամբը խոյլ (սըրաճա) հիւանդութեան ապականիչ զօրութիւնը ի՛նչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը զիմադրաւէ։

Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տուփի վրայ, որ կը գտնուի ամեն դեղավաճառներու քով, և մասնաւորապէս Պահճէ գաբու Թաշ խանի կողմերը Պ. Գասպարեանի դեղարանը՝ Նօ. 7՝ կը ծախուի։

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակն տօքթօր Հոլլօուէ ի Լոնտոն Օքսֆորտ փողոց Թիւ 533։

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈՒՆՋԻ

1. Փունջը ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակուի։

2. Տարեկան բաժանորդագինն է միայն չորս արծաթ մէճիտ կանխիկ վճարելի Թէ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց և Թէ գաւառաց համար։

3. Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կընդունուի։

4. Տեղական ու գաւառական Թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ։

5. Հատը 2 ղուրուշ է, և կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով։

6. Ծանուցման տողը 3 ղրուշ է մէկ անգամի համար։ Աւելի աժան կըլլայ աւելի անգամներու համար։

7. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Մ. Ալաճաճեան Կ. Պոլիս Պալըգ-Բազար Նաֆիյէ խան վերի յարկ Թիւ 16։

ՏՆՕՐԷՆ ՆԻ ՏԷՐ
Հ. Մ. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԳՐ. ՄԻՔԱՅԷԼ Կ. ՍԱՐԸԵԱՆ
Նուսուֆեան խան վերի յարկ Թիւ 12.